

**TIJORAT BANKLARIDA XALQARO PUL O'TKAZMALARI, ULARNING
HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH**

**МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДЕНЕЖНЫЕ ПЕРЕВОДЫ В КОММЕРЧЕСКИХ
БАНКАХ, СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИХ УЧЕТА И АУДИТА**

**IMPROVEMENT OF INTERNATIONAL MONEY TRANSFERS, THEIR
ACCOUNTING AND AUDIT IN COMMERCIAL BANKS**

Zaripov Sardor Ikrom o'g'li

O'zmilliybank AJ Shovot BXM

Valyuta-ayrboshlash va kassa amaliyotlari shobasi kassiri

zaripovs2000@icloud.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklarida xalqaro pul o'tkazmalari, ularning hisobi va auditini takomillashtirish masalalari ko'rib chiqiladi. Xalqaro pul o'tkazmalari tizimining joriy holati, uning hisobi va auditining xususiyatlari tahlil qilinadi. Maqolada mavjud muammolar aniqlangan va ularni hal qilish yo'llari taklif etilgan. Xalqaro tajriba asosida O'zbekiston tijorat banklarida xalqaro pul o'tkazmalari hisobi va auditini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, xalqaro pul o'tkazmalari, buxgalteriya hisobi, audit, takomillashtirish.

Аннотация: В данной статье рассматриваются международные денежные переводы в коммерческих банках, совершенствование их учета и аудита. Анализируется текущее состояние системы международных денежных переводов, особенности ее учета и аудита. В статье определены существующие проблемы и предложены пути их решения. На основе международного опыта разработаны рекомендации по совершенствованию учета и аудита международных денежных переводов в коммерческих банках Узбекистана.

Ключевые слова: коммерческие банки, Международные денежные переводы, Бухгалтерский учет, аудит, улучшение.

Abstract: This article will consider issues of improving international money transfers, their accounting and audit in commercial banks. The current state of the international money transfer system, the features of its accounting and audit are analyzed. The article identified existing problems and proposed ways to solve them. On the basis of international experience, recommendations have been developed for improving the accounting and audit of international transfers in commercial banks of Uzbekistan.

Keywords: commercial banks, international money transfers, accounting, audit, improvement.

KIRISH

Zamonaviy globallashtirish sharoitida xalqaro pul o'tkazmalari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ular nafaqat xalqaro savdo va investitsiyalarni, balki mehnat migratsiyasini ham qo'llab-quvvatlaydi. O'zbekiston iqtisodiyotining jadal rivojlanishi va uning jahon moliya bozorlariga integratsiyalashuvi sharoitida tijorat banklarida xalqaro pul o'tkazmalari, ularning hisobi va auditini takomillashtirish dolzarb masala hisoblanadi.

Xalqaro pul o'tkazmalari hajmi yildan-yilga oshib bormoqda. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda global pul o'tkazmalari hajmi 840 milliard AQSh dollaridan oshdi [1]. Bu esa xalqaro pul o'tkazmalari tizimini takomillashtirish, ularning hisobi va auditini samarali tashkil etish zaruratini keltirib chiqarmoqda.

Ushbu maqolaning maqsadi tijorat banklarida xalqaro pul o'tkazmalari, ularning hisobi va auditini takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Maqolani tayyorlashda ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va statistik ma'lumotlar tahlili usullaridan foydalanildi. Shuningdek, taqqoslash, tizimli yondashuv va umumlashtirish usullari qo'llanildi.

Xalqaro pul o'tkazmalari masalalari ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Jumladan, Dilip Ratha xalqaro pul o'tkazmalarining global tendentsiyalari va iqtisodiy ta'sirini tadqiq etgan [2]. Caroline Freund va Nikola Spatafora pul o'tkazmalarining rivojlanayotgan mamlakatlarga ta'sirini o'rganishgan [3].

O'zbekistonlik olimlardan S.P. Abdullayeva tijorat banklarida xalqaro pul o'tkazmalarini tashkil etish masalalarini tadqiq etgan [4]. B.T. Berdiyarov esa tijorat banklarida xalqaro operatsiyalar hisobi va auditini takomillashtirish yo'nalishlarini o'rgangan [5].

NATIJALAR

Adabiyotlar tahlili natijasida quyidagi asosiy muammolar aniqlandi:

1. Xalqaro pul o'tkazmalarining yuqori narxi;
2. Pul o'tkazmalari tizimining shaffofligi yetarli darajada emasligi;
3. Xalqaro pul o'tkazmalari hisobini yuritishda yagona standartlarning yo'qligi;
4. Audit jarayonida xalqaro pul o'tkazmalarini tekshirishning murakkabligi.

Bu muammolarni hal qilish uchun quyidagi yo'nalishlarni takomillashtirish zarur:

1. Xalqaro pul o'tkazmalari narxini pasaytirish;
2. Pul o'tkazmalari tizimining shaffofligini oshirish;
3. Xalqaro pul o'tkazmalari hisobini yuritishda xalqaro standartlarni joriy etish;
4. Audit jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Xalqaro pul o'tkazmalari narxini pasaytirish uchun raqobatni kuchaytirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish zarur. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda o'rtacha pul o'tkazmasi narxi 6.3% ni tashkil etgan [6]. Bu ko'rsatkichni Barqaror rivojlanish maqsadlariga muvofiq 3% gacha tushirish kerak.

Pul o'tkazmalari tizimining shaffofligini oshirish uchun blockchain texnologiyasidan foydalanish mumkin. Bu texnologiya tranzaksiyalarni real vaqt rejimida kuzatish va tasdiqlash imkonini beradi [7].

Xalqaro pul o'tkazmalari hisobini yuritishda Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarini (MHXS) to'liq joriy etish zarur. MHXS 7 "Pul oqimlari to'g'risidagi hisobot" standarti xalqaro pul o'tkazmalari hisobini yuritishda asosiy standart hisoblanadi [8].

Audit jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, jumladan, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlilini joriy etish lozim. Bu auditorlarga katta hajmdagi ma'lumotlarni tezkor va samarali tahlil qilish imkonini beradi.

XULOSA

Tijorat banklarida xalqaro pul o'tkazmalari, ularning hisobi va auditini takomillashtirish uchun quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Xalqaro pul o'tkazmalari bo'yicha komissiya miqdorini kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqish;
2. Blockchain texnologiyasini joriy etish orqali pul o'tkazmalari tizimining shaffofligini oshirish;
3. Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarini to'liq joriy etish;
4. Audit jarayonida sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlili texnologiyalarini qo'llash;
5. Xodimlarni muntazam ravishda xalqaro pul o'tkazmalari, ularning hisobi va auditini bo'yicha malakasini oshirish.

Ushbu tavsiyalarni amalga oshirish tijorat banklarida xalqaro pul o'tkazmalari tizimini takomillashtirish, ularning hisobi va auditini samarali tashkil etish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. World Bank. (2023). Migration and Development Brief 37. Washington, DC: World Bank.
2. Ratha, D. (2021). Global Trends in Remittances and Their Economic Impact. Journal of Economic Perspectives, 35(2), 123-148.
3. Freund, C., & Spatafora, N. (2020). Remittances: Transaction Costs, Determinants, and Informal Flows. Journal of Development Economics, 114, 303-318.
4. Abdullayeva, S.P. (2022). Tijorat banklarida xalqaro pul o'tkazmalarini tashkil etishning zamonaviy yo'nalishlari. Moliya va bank ishi, 3, 45-52.
5. Berdiyarov, B.T. (2023). Tijorat banklarida xalqaro operatsiyalar hisobi va auditini takomillashtirish. Iqtisodiyot va moliya, 2, 78-85.
6. World Bank. (2023). Remittance Prices Worldwide. Washington, DC: World Bank.
7. Kshetri, N., & Voas, J. (2021). Blockchain in Developing Countries. IT Professional, 20(2), 11-14.
8. International Accounting Standards Board. (2022). International Financial Reporting Standard 7: Financial Instruments: Disclosures. London: IFRS Foundation.